

Hannah Dustan: els mites culturals femenins i la construcció de la nació nord-americana¹

ELENA ORTELLS MONTÓN
Universitat Jaume I

El 15 de març de 1697, una setmana després que Hanna Dustan hagués parit el seu vuitè fill, els indis abenaki van atacar l'assentament d'Haverhill en què vivia la seva família. Un cop capturada, juntament amb Mary Neff, la seva nodrissa, i la seva filla acabada de néixer, Dustan va presenciar l'assassinat del seu bebè a mans dels nadius i va patir tot tipus de tortures físiques i psicològiques. Per por de ser sotmesa a turments encara pitjors un cop arribessin al campament indi al qual eren dirigits,² Dustan, ajudada per la nodrissa i per Samuel Leonardson, un jove anglès que també havia estat capturat pels indis pocs mesos abans, va assassinar els seus raptors i els va arrencar les cabelleres, la qual cosa els va reportar, a canvi, una generosa recompensa de part del coronel Nicholson, governador de Maryland.

Hannah Dustan a punt d'arrancar-los la cabellera als indis.

Des dels inicis puritans de l'etapa colonial fins l'era expansionista, passant pel període revolucionari, aquest episodi llegendari de la història nord-americana ha estat recreat moltes vegades per historiadors, cronistes i escriptors. Per això és possible trobar referències a aquest fet en els diaris de tres residents de Massachusetts, com ara el mossèn de Dover John Pike, John Marshall i el jutge Samuel Sewall (1697). El clergue purità Cotton Mather també va elaborar diferents versions d'aquesta gesta entre 1697 i 1702, la més famosa de

¹ Traducció del castellà d'Ana Milán Herrero (Universitat Jaume I), dins del Pla Estratègic 2010 del Departament de Traducció i Comunicació. Revisió de Joan Verdegall (UJI). Aquest article s'ha realitzat en el marc d'un projecte d'investigació Bancaixa-UJI P1 1A2007 del Pla de Promoció de la Investigació.

² En arribar al campament indi, els presoners eren objecte d'un ritual d'iniciació que compartien algunes tribus índies. El presoner havia de córrer entre dues fileres d'indis que el copejaven amb vares o armes. Segons Derounian-Stodola, molts captius recordaven aquesta experiència com una tortura. No obstant això, per als pelloja només es tractava d'una prova de supervivència que servia per donar la benvinguda al campament (1998: 344). Axtell emfatitza l'efecte educatiu d'aquesta pràctica més que no pas el seu esperit venjatiu. Segons aquest autor, aquesta cerimònia demostraria, en primer lloc, el desig dels indis de descobrir quins presoners blancs tenien les característiques adients per adaptar-se fàcilment a la seva societat i, finalment, la seva intenció de convertir-los en membres d'una comunitat caracteritzada per les seves pràctiques de guerra (1981: 185-8).

les quals va ser la titulada «Una gesta notable: *Dux Faemia Facti*» (1702),³ que va ser inclosa dins el seu *Magnalia Christi Americana* i va inspirar alguns autors posteriors. Entre les poques referències a aquesta llegenda trobades al segle XVIII destaca un fragment dels *Travels Through America* (1778) del soldat i viatger Jonathan Carver. Un cop aconseguida la independència política de la metròpoli, els nous ciutadans van començar a furgar en el seu passat històric per tal d'intentar definir els trets característics de la jove nació nord-americana, i la figura d'aquesta dona, Hannah Dustan, les violentes actuacions de la qual transgredien clarament l'ordre establert tradicionalment per l'hegemònica ortodòxia puritana de l'època quant a qüestions de gènere i raça, resultava extraordinàriament atractiva. Això explica la recurrència d'aquest personatge mític en els escrits d'historiadors i artistes del segle XIX. Timothy Dwight, membre d'un grup de poetes i assagistes coneguts com els "talents de Connecticut", evoca en la carta xxxix dels seus *Travels in New England and New York* (1821-1822) l'atac a l'assentament d'Haverhill, la captura de Dustan per part dels indis i la seva «intrèpida» reacció. En «La venjança d'una mare» (*Legends of New England*, 1831), John Greenleaf Whittier recorre a la maternitat de Dustan i a les pèssimes condicions de vida de la frontera per tal de justificar el terrible comportament de la dona. Una de les figures fonamentals del Renaixement Nord-americà, Nathaniel Hawthorne, també es va apropiari aquesta figura llegendària per a vehicular un sentiment de culpabilitat lligat a una herència històrica i cultural en «La família Duston» (*American Magazine of Useful and Entertaining Knowledge*, 1836). En «Dijous» (*A Week on the Concord and Merrimack Rivers*, 1849), Henry David Thoreau fa servir la proesa d'aquesta amazona èpica per a il·lustrar els principis transcendentalistes dels usos del passat i de la mitologia. Finalment, i malgrat que únicament se centra en la figura paterna ja des del títol, l'episodi de l'atac contra Haverhill també inspira el poema de Sarah Josepha Hale «L'elecció paterna» (*Woman's Record*, 1853).⁴

El meu propòsit és l'estudi de la interpretació d'aquest mite cultural, des de la consideració de la figura d'Hannah Dustan com a «mare de la història nord-americana» (Hesford, 1977: 521), prototip de dona victoriosa, exemple de superioritat física, intel·lectual i espiritual i símbol d'identitat nacional (Toulouse, 2007; Cutter, 2008), fins a la seva consideració com a assassina d'indis (Arner, 1973), sense obviar les exegesis molt més revolucionàries que la consideren un exemple d'*indianització* (Slotkin, 1973; Franklin, 1997) o amalgamació amb els modes d'actuació indígenes (Whitford, 1972). La sèrie de documents centrats en la figura d'Hannah Dustan esmentats anteriorment ens permetrà analitzar les estratagemes retòriques que va usar l'estament patriarcal, i la seva ideologia imperialista, per construir un determinat concepte de nació mitjançant l'apropiació del cos femení i de les seves actuacions.

La frontera sempre ha estat un element definitori de la identitat i de la democràcia nord-americana. Com remarca Bill Brown, «el mite i la retòrica de la frontera eren centrals en la imaginació política i social de la nació» (1997: 4). No obstant això, també és cert que «no parlem de la frontera material, sinó de la imatge, de la idea, d'una ideologia de la frontera que

³ Literalment, «dona que lidera la gesta». En conseqüència, heroïna.

⁴ Totes les referències a aquests textos —llevat del text de Timothy Dwight— es faran a l'edició crítica de Wayne Franklin.

modela una *psyche* nacional i nacionalista» (1997: 4). Aquestes idees ens remetent al clàssic de Benedict Anderson *Imagined Communities* (1991), en el qual, a partir de la consideració dels conceptes de nacionalitat i nacionalisme com a «artefactes culturals» (1991: 4), l'autor defineix la nació com una «comunitat política imaginada» (1991: 6). Molt influenciat per l'obra de Benedict Anderson, Ed White intenta oferir especulacions alternatives d'aquella comunitat imaginada anomenada Estats Units i recordar la impossibilitat d'excloure els pobles nadius de la construcció d'aquesta poderosa nació, ja que «la nació nord-americana va aparèixer en primer lloc com la “comunitat imaginada” de l'altre nadiu americà» (2004: 50-1).⁵

Els relats de captius dels indis van contribuir de manera determinant a la creació d'aquella «comunitat política imaginada» per Anderson. Aquestes narracions tenen un valor històric incalculable, ja que serveixen per realitzar un recorregut exhaustiu pels grans conflictes bèl·lics interracials que van contribuir a forjar la nació nord-americana: la guerra del rei Felip (1675-1676), la guerra de la lliga d'Ausburg (1689-1697), la guerra dels Set Anys (1755-1762), la Revolució (1775-1783) i les lluites i enfrontaments que es van produir en el marc del moviment expansionista cap a l'oest des de finals del segle XVIII i durant la major part del segle XIX.⁶ Tot i que, al principi, la conquesta de la frontera va ser considerada un tema essencialment masculí, la qual cosa es va traduir en una preeminència de narracions d'homes, el gran nombre de

⁵ De fet, el concepte de raça va ser determinant en el moment de definir aquella nova nació americana, tal com posa en evidència la llei de naturalització de 1790, segons la qual únicament els blancs lliures podien adquirir la carta de ciutadania i accedir als beneficis que oferia l'estat-nació (Schueller, 2003: 12).

⁶ Tal com assenyalen Alden T. Vaughan i Edward W. Clark, l'expressió “relats de captius” designava les narracions, normalment de tipus autobiogràfic, que descrivien la participació forçada d'un individu en les formes de vida dels nadius americans (1981: 2). Aquests autors apliquen la nomenclatura i classificació de l'antropòleg Victor Turner a l'anàlisi de l'experiència de la captivitat i de la plasmació literària que se'n fa i distingeixen, dins el procés, les fases de “separació, marge —també coneguda com a fase liminar— i reunió” (1981: 11). Mentre que la primera etapa proporcionava a les víctimes la possibilitat de reflexionar sobre les diferències entre la seva pròpia cultura i la dels seus raptors, durant el segon període, quan ja eren conscients del seu desarrrelament sociocultural i estaven sotmesos a un poble que consideraven inferior, els presoners interpretaven que la seva nova relació amb els indígenes era un càstig i una humiliació que, posteriorment, i en alguns casos, podria acabar convertint-se en estima pel seu estil de vida. Finalment, poc després de la redempció i un cop integrats novament en les seves comunitats originàries, els presoners que acabaven de ser alliberats sentien la necessitat d'explicar les experiències que havien viscut durant l'etapa anterior. Això explica que tots aquests textos s'hagin escrit durant la fase postliminar (1981: 12). Malauradament, la majoria de captius que es van adaptar totalment a l'estil de vida indígena no van deixar testimonis escrits de les seves experiències. Per als que havien estat capturats des de la infantesa i es vestien, parlaven i es comportaven com els seus raptors, la tornada a la seva comunitat d'origen es convertia en una experiència tràgica, ja que s'hi trobaven el rebuig i la incomprensió d'una cultura que els resultava aliena. La majoria es van veure obligats a actuar com a intèrprets, guies o agents del govern i van acabar convertits en “intermediaris culturals” (Ebersole, 1995: 5). Els relats de captius es van convertir en un gènere literari de gran èxit, ja que constituïen una font d'informació important sobre la situació i la destinació dels presoners blancs. Segons Gary L. Ebersole, tres dels quatre *best-sellers* nord-americans entre 1680 i 1720 pertanyien a aquest grup; el quart era el *Pilgrim's Progress* de John Bunyan. Entre 1823 i 1837 només quatre llibres van vendre més de 100.000 còpies: tres novel·les de Cooper, que incloïen la captivitat com a part de l'argument —*The Pioneers*, *The Last of the Mohicans* i *The Prairie*— i *A Narrative of the Life of Mrs. Mary Jemison*, de James Everett Seaver, l'autèntic relat d'una dona captiva dels sèneca que va acabar assimilant els seus valors i costums i es va convertir en una membre més de la tribu (1995: 9-10). De fet, la influència literària d'aquest tipus de relats es fa evident en un nombre important d'autors, com, per exemple, Charles Brockden Brown, Nathaniel Hawthorne, Henry David Thoreau, Herman Melville, Mark Twain, Ann Eliza Bleecker, Susanna Rowson, Lydia Maria Child o Catherine Sedgwick, els quals van utilitzar històries de captius en alguns dels seus arguments.

Monument a Hannah Dustan, Haverhill, Massachusetts. El monument en honor a Hannah Dustan és la primera estàtua erigida en honor a una dona als Estats Units. Fotografia de Joseph R. Modugno. Procedència: <http://www.hawthorneinsalem.org/images/image.php?name=MMD2434>.

per a controlar la interpretació de la història dels Estats Units duta a terme pels lectors i oferir una revisió dels xocs interculturals i de gènere. D'aquesta manera, els relats de dones captives es van fer servir per a vehicular el que Lauren Berlant ha denominat una «simbologia nacional», mitjançant l'equiparació del cos de la dona amb les fronteres de la nació (Castiglia, 1996: 9) i la conformació d'una narrativa nacional basada en estereotips racials i de gènere (Schueller, 2003: 18). De fet, tal com assenyala Glenda Riley en el seu estudi sobre dones i indis en la frontera, moltes d'aquestes narracions, així com també els dogmatismes que fomentaven, van permetre a l'home blanc mantenir la seva autoritat

relats de captives aviat va fer palès que la creació de nous assentaments era un fenomen familiar en el qual les dones i els nens tenien un paper fonamental.⁷ Christopher Castiglia, des de posicions postcolonialistes, fa referència a l'ús dels relats de *captives* com a instruments de transgressió en el rígid univers domèstic de la Nova Anglaterra dels segles XVII, XVIII i XIX. Segons aquest crític, els *relats de captives* van permetre als seus responsables revisar les vinculacions tradicionals de gènere i autoria literària, transformar gèneres considerats tradicionalment femenins (per exemple, la novel·la sentimental i la novel·la «domèstica», i les actituds culturals que aquest tipus de novel·les perpetuaven), així com qüestionar la mitologia nacionalista de la frontera i el discurs colonial pel que fa a la identificació de raça i nació. (1996: 4-5).

En el seu *Rhetorical Drag. Gender Impersonation, Captivity and the Writing of History* (2007), Lorraine Carroll va encunyar el concepte de «màscara retòrica» per reflexionar sobre els efectes culturals de les pràctiques, comunes al llarg de la història, en què el gènere masculí s'ha apropiat la subjectivitat femenina

⁷ Una altra dada que explica la gran quantitat de relats de captives en relació amb els de captius és el fet que les dones mostraven uns índexs de supervivència més alts que els homes, probablement perquè elles oposaven menys resistència davant dels raptors.

sobre tots dos col·lectius: l'estament patriarcal va usar les històries de les indefenses dones blanques atacades per despietats salvatges per a justificar l'extermini de la població indígena, mentre que la imatge de l'indi implacable i assedegat de sang va servir per a mantenir les dones blanques recluses en l'àmbit domèstic (Castiglia, 1996: 37). La societat blanca, patriarcal i imperialista, es va apropiari les experiències i veus d'aquestes captives per a forjar una mitologia nacionalista de la frontera que contribuís a la definició de la identitat nord-americana; la figura d'Hannah Dustan i la recreació de la seva gesta n'és un clar exemple.

Malgrat que la narració de la gesta de Dustan en els diaris de John Pike, John Marshall i Samuel Sewall (1697) és aparentment objectiva, les seves posicions ideològiques vénen indicades a escala discursiva a través d'uns usos sintàctics determinats. Encara que les anotacions del diari de Pike recullen una simple descripció dels esdeveniments —de fet, crida l'atenció la manca d'adjectius que qualifiquin els indis o l'actuació de la dona—, el paper femení es comenta molt sutilment, mentre que el masculí se suavitza clarament quan es refereix a la contribució de Leonard a l'assassinat amb una locució preposicional entre parèntesis: «Dues d'aquestes captives, és a dir, Dustan i Neff (amb un altre jove) van assassinar deu indis, i van tornar a casa amb les seves cabelleres» (115). D'una manera semblant, l'ús magistral que Marshall i Sewall fan de la sintaxi els permet explicar el terrible assassinat de Dustan amb una proposició subordinada, la qual cosa fa que es dilueixi la seva importància i que s'afavoreixi la conceptualització de la seva protagonista com a heroïna puritana.

Els seus grans coneixements de la retòrica religiosa, van proporcionar a Cotton Mather els recursos necessaris per a atacar la dominació espiritual dels catòlics francesos sobre els indis, així com per a vehicular la seva apassionada defensa de la religió com a instrument de salvació en la desigual batalla entre la coratjosa Dustan i els seus despietats agressors. El sacerdot purità es va valer de la tradició i dels usos de les autobiografies espirituals i dels sermons religiosos per a plasmar aquests propòsits ideològics. Richard Slotkin assenyala que els puritans van crear una visió de la història i de la divinitat en la qual els papers de captiu, torturador i venjador definien les relacions existents entre els mateixos habitants de Nova Anglaterra, els indis i el mateix Déu (1973: 144). En les autobiografies espirituals, Déu i el dimoni s'enfrontaven en un combat aferrissat per l'ànima dels pecadors, mentre que, en les històries de captives, les protagonistes desafiaven, amb l'ajuda de Déu, les forces del mal, vençudes finalment gràcies a la misericòrdia divina (Vaughan i Clark, 1981: 5). Així doncs, en la narració de Mather, com passa en molts dels relats puritans inicials, els indis són presentats com a peons de la providència, el captiveri com a càstig i la misericòrdia divina com a instrument que permetrà a la captiva aconseguir l'alliberament i arribar a la redempció final.

L'estructura formal d'«Una gesta notable» respon clarament a les intencions didàctiques i propagandístiques del seu autor. La voluntat d'unir aquestes dues vessants va conduir el clergue purità a adoptar la biografia com la forma més adient per a la presentació d'uns esdeveniments tan terribles, ja que, encara que d'una banda la seva intervenció com a narrador en tercera persona debilitava les dimensions emocionals del text (*pathos*), la seva preeminència social i la seva autoritat potenciaven la credibilitat de la història i realçaven l'ètica del relat (*ethos*). D'aquesta manera, Mather va fer servir aquesta narració com un instrument de reforma espiritual entre els seus feligresos, destacant el caràcter providencial de l'acte final d'aquesta dona més que no pas el seu caràcter violent, i com una eina propagandística en favor de la religió, entesa com un instrument de salvació, i en contra de la raça índia i de la fe catòlica.

En l'àmbit purità, els relats de captiveri constituïen elaborades metàfores religioses de caràcter exemplificatiu. En un món que concebia la captivitat com un càstig del Totpoderós i l'alliberament final com un producte de la seva misericòrdia, la transformació dels patiments particulars d'un individu en un discurs literari els dotava d'un interès humà extraordinari, ja que «s'obrien a un discurs compartit i s'hi imbricaven» (Ebersole, 1995: 6). Per tant, «en convertir un segrest en una narració, l'experiència d'un ésser individual s'uneix a les experiències vitals dels altres» (Ebersole, 1995: 6) i això contribueix a l'enriquiment espiritual de l'individu particular. No és estrany, doncs, que la gesta de Dustan atragués Mather fins al punt d'introduir diverses versions del seu captiveri en tres llibres publicats entre 1697 i 1702. Això no obstant, en totes elles s'enaltia la figura d'aquesta dona com un model de captiva físicament, intel·lectual i espiritual superior als indis, alhora que reunia els papers fonamentals de mare i lluitadora. De fet, va ser precisament el seu desig de venjança per la mort del seu fill el que la va empènyer a empunyar l'arma que va segar de manera definitiva les vides dels assassins del seu fill. Tot i així, malgrat el caràcter brutal i mercenari de l'acte —Dustan va rebre cinquanta lliures com a recompensa per les deu cabelleres de les seves víctimes—, el narrador no en qüestiona la moralitat en cap moment, sinó que en destaca el seu caràcter providencial i, mitjançant l'evocació de passatges de l'Antic Testament, reitera el paper determinant de la intervenció divina en el procés de superació personal i renovació espiritual de la protagonista.

Durant l'etapa revolucionària, els colons, que es consideraven més aviat els «captius d'un tirà» que no pas els «súbdits d'un rei» (Sieminski, 1990: 36), van recórrer al model de captiveri de l'època puritana per a mostrar el seu rebuig total i absolut a la submissió davant la corona britànica. I no només això,

en transformar l'experiència del captiveri en una poderosa metàfora per a la revolució [...] en apropiari-se els relats puritans o en adoptar les seves convencions [...] els colons es van aprofitar dels poderosos models històrics i religiosos associats a la creació de Nova Anglaterra i al naixement de la nació hebrea. Aquests models no només van proporcionar autoritat a la causa revolucionària, sinó també un aire d'inevitabilitat (Sieminski, 1990: 52).

Això explica el fet que, en els seus *Travels Through America* (1778), Jonathan Carver utilitzés la figura de Dustan com a instrument «per a venjar la causa dels seus compatriotes» i presentés la seva gesta com el resultat de la seva «intrepidesa amazònica» (1778: 119), la intrepidesa de les dones que, tal com assenyala June Namias, es van convertir en «figures heroiques de caràcter nacional en guerra contra els indis, mares ferotges i protectores i guerreres indispensables» (1993: 36).

Durant el segle XIX, els nord-americans de raça blanca van mirar enrere, al seu passat colonial, i van intentar trobar trets definitoris d'una identitat nacional, ja que, tal com va assenyalar Ernst Renan en la seva mítica conferència de 1882, el passat heroic d'una nació pot tenir molta més força unificadora que no pas la raça o la llengua, malgrat que, habitualment, aquest passat heroic és més aviat una idea imaginada que no pas una realitat recordada (Brown, 2004: 30). Els relats de captiveri els van proporcionar el material necessari per a, mitjançant l'enaltiment d'un passat històric, alimentar un sentiment patriòtic fonamental per a la creació de la gran nació nord-americana.

“Dustan, Neff, i Leonardson”. De l’heroisme de Hannah Dustan: junts en la Guerra enfront dels indis de Nova Anglaterra, 1874, per Robert Boodey Caverly (1806-1887). Procedència: <http://www.hawthorneinsalem.org/images/image.php?name=MMD2078>.

Així doncs, per exemple, en els seus *Travels in New England and New York*, Timothy Dwight, tot i ser conscient de la brutalitat de l'acció de Dustan, la considera un «model d'heroisme fronterer» (Carroll, 2007: 78) i la converteix en un referent per a la nació incipient. Aquest historiador no dubta a justificar aquesta actuació «aplaudida pels jutges i les autoritats religioses de l'època» (Dwight, 1821: 3), ja que «la dona que ha vist com cremaven casa seva, com moria el seu fill després d'haver estat copejat contra un arbre i com els seus companys eren assassinats» (Dwight, 1821: 3) no pot evitar respondre de la mateixa manera. Dwight inaugura així una tendència comuna a les recreacions de la gesta de Dustan que es produeixen al llarg del segle XIX, la que intenta moderar la *indianització* de la protagonista. Per a la majoria dels autors d'aquest període, l'escenari violent de la frontera justificava l'assimilació dels models d'actuació indígenes, una idea amb la qual semblava estar d'acord no només l'estament patriarcal i «civilitzat», sinó també els mateixos nadius. En aquest sentit, Kathryn Whitford assenyala que, encara que es tractava d'una pràctica força comuna, Hannah Dustan mai no va ser objecte de la venjança dels indígenes, potser pel fet que consideraven que ella abordava els enfrontaments fronterers amb el mateix esperit que ells i, per tant, es tractava d'una persona per la qual no podien mostrar el més mínim ressentiment (1972: 324-325).⁸

Lluny de l'historicisme racionalista que havia alimentat la recreació de la llegendària figura de Dustan en la carta de Timothy Dwight, John Greenleaf Whittier, Nathaniel Hawthorne i Henry David Thoreau faran servir l'estètica romàntica per a centrar-se amb deteniment en la transgressió dels papers tradicionalment reservats al gènere femení i a la raça blanca que va suposar l'acció de l'heroïna puritana.

Encara que inicialment John Greenleaf Whittier, en el seu relat «La venjança d'una mare» (1831), sembla recórrer a la maternitat de Dustan —a la qual anomena «mare venjadora que actua *in extremis*» (Derounian-Stodola i Levernier, 1993: 137)— per a justificar la seva terrible acció, una lectura atenta del text fa palès que el seu autor tampoc no es mostra estrany a la funció heroica que exerceix aquesta dona en la creació d'un territori nacional. A pesar que atribueix al gènere femení trets com ara «un afecte dòcil», «una fervorosa pietat» o «una generosa comprensió», d'un «caràcter més suau i pur» (120) que el que caracteritza el gènere masculí, el narrador no oblida que aquestes dones van compartir «els perills i la gosadia» d'un període viscut pels seus avantpassats, una etapa en la qual era molt freqüent per a elles haver de «defensar casa seva quan el marit no hi era i tenir a ratlla els ferotges salvatges assedegats de sang» (120). Per això es refereix a «les admirables manifestacions de poder i fortalesa femenines en els moments més durs i ombrívols en què el gènere humà ha estat posat a prova», les qualifica de «manifestacions d'un coratge que gairebé arriba a ser sublim» (120) i es refereix als relats de captives com al «llegat sagrat del coratge sublim i la fosca superstició dels nostres avantpassats». D'aquesta manera, emfatitza, més que la condició femenina de Dustan, la seva categoria com a «representant de la severa raça que ha desaparegut per sempre» (122), la dels colons puritans que, amb la seva actitud, van forjar el futur de la nació nord-americana.

L'any 1836, amb la publicació de «La família Duston» de Nathaniel Hawthorne, trobem la primera referència negativa d'un artista a aquest mite cultural, la veu inaugural d'una

⁸ Per als indis, a diferència de la societat blanca, la llengua, un comportament socialment adequat i la lleialtat, més que no pas el color de la pell, eren factors determinants a l'hora d'integrar individus en la seva comunitat.

tendència que es pronuncia en contra de la consideració de Dustan com a heroïna nacional i que la situa, tant literalment com metafòrica, fora dels límits del comportament femení socialment admès (Carroll, 2007: 90). Ens trobem davant d'un «monstre colonial» que comet atrocitats pròpies dels indòmits salvatges. Hawthorne subratlla de la següent manera el seu paper com a assassina d'indis –fins i tot de nens indis:

Però, ¡els nens! Tenen la pell roja, però, tot i així, perdona'ls la vida, Hannah Dustan, perdona les vides dels set nens, en nom dels set que tu has alletat. “¡Set!”, va dir-se a si mateixa la senyora Duston. “He parit vuit fills, i ¡on són ara els set i on és l'octau!” Aquell pensament li va tensar el braç i els nens rogencs van tenir el mateix somni mortal que les seves mares índies [...] ¡La tigressa ferotge! Un pellroja té poques possibilitats de salvació quan Hannah Dustan s'enfada (126).

La posició crítica d'Hawthorne respecte d'aquesta «amazona» es fa palesa clarament en els termes que utilitza per a presentar-la —«la vella bruixa sagnant»—, així com en els seus desitjos de veure-la «enfonsada cap per avall en un fangar, i enterrada allà mateix fins el dia del Judici Final, en què serà conduïda a enfrontar-se a les seves víctimes» o «perduda al bosc i morta de gana, perquè no pugui veure mai més altra cosa que no sigui el seu cadàver, amb les deu cabelleres enrotllades al seu voltant formant un cinturó» (126).

A través de la presentació de la narració polaritzada entre la dona venjativa i el cònjuge benèvol, entre «la tigressa ferotge» (126) i «el seu marit, pàl·lid i sense alè» (123), Hawthorne recalca l'antagonisme dels seus caràcters i reescriu la història de Dustan com una «faula d'ascendència patriarcal» (Carroll, 2007: 91), ja que vehicula una aspra diatriba contra aquesta dona transgressora, l'actuació de la qual va qüestionar les rígides jerarquies de l'ortodòxia puritana —«jerarquies basades en binarismes molt arrelats (blanc/indi, societat/natura, home/dona, diví/malvat)» (Castiglia, 1996: 48)— i va amenaçar els pilars fonamentals sobre els quals descansava una idea de nació basada en una estructura blanca i patriarcal: «La dona horrible i l'home tendre, però valent, el seu marit, seran recordats mentre les famílies de Nova Anglaterra es reuneixin al voltant de la xemeneia per a explicar les gestes del passat» (126). Tal com assenyala Arner, en les últimes línies Hawthorne mostra la seva desaprovació per la figura de la dona, però aconsegueix un cert distanciament en fusionar la seva veu amb la de l'opinió pública (1973: 21), una veu que considerava que l'excepcional actuació de Dustan constituïa un atac violent contra els discursos filosòfics i socials contemporanis, els quals destinaven les figures masculines a l'esfera pública i relegaven les figures femenines a l'àmbit privat, a un univers de domesticitat tradicionalment definit pels valors de passivitat i sensibilitat.

Segons Richard Slotkin, els mites són el llenguatge en què una societat recorda la seva història (Faery, 1999: 15), i és precisament aquesta consideració la que sembla haver alimentat la recreació de la gesta de Dustan en *Week on the Concord and Merrimack Rivers* (1849). Quan Henry David Thoreau va reescriure aquest llegendari episodi, ho va fer «com si es tractés exclusivament del producte d'una tradició oral, part de la consciència de Nova Anglaterra» (Arner, 1973: 22): «Totes les fulles pansides que queden després de l'hivern semblen conèixer la seva història, i, amb els seus cruixits, la repeteixen, traint-los» (128). La naturalesa salvatge es perfila com el jardí de l'Edèn en què es poden enaltir els

valors i les creences d'una societat indígena, ja que, malgrat que «per a l'home blanc el bosc primitiu es mostra lúgubre i ombrívol, per a l'indi representa una llar, adaptada al seu caràcter, i alegre com el somriure del Gran Esperit» (128). Lluny de destacar l'actuació transgressora de la seva protagonista, Thoreau se centra en el marc incomparable de la natura en què té lloc la gesta. No obstant això, en aquest espai adàmic també existeix un element pertorbador: la pomera contra la qual els nadius estampen el bebè de Dustan. I no només això: en les últimes línies del text, l'autor fa referència novament a aquest arbre fruïter en reunir-se la família després del captiveri de la dona, «tots llevat del nen, el cervell del qual s'havia escampat per la pomera», i recorda que «molts han viscut recentment per a afirmar que han provat el fruit d'aquesta pomera» (128). Mitjançant aquesta última evocació del fruit prohibit, Thoreau aporta al relat clares reminiscències bíbliques i reactiva el mite de la creació en què Hannah Dustan és «Eva», la mare de la nació nord-americana.

Finalment, el fet de presentar la figura paterna com un heroi no violent en el poema de Sarah Josepha Hale permet a la seva autora minimitzar la figura de mare venjadora de Dustan i subratllar el paper del marit com l'únic i veritable artífex de la salvació de la seva descendència. La pràctica desaparició de la figura femenina en aquest poema permet evidenciar la preocupació per la *indianització*, l'amalgama identificativa amb les actuacions nadiues, que significava l'actuació de la figura femenina.

A diferència del model narratiu tradicional que articulava els relats de captivitat, Hannah Dustan mai no va escriure la seva pròpia història. No va ser fins el 1929, any en què es va descobrir, en un soterrani de l'església d'Haverhill, una carta que Dustan dirigia a la congregació religiosa de la seva comunitat el 1724 —vint-i-set anys després de la seva gesta—, que es va poder accedir a l'únic testimoni personal d'aquesta dona extraordinària. En el relat feia referència a l'episodi del seu captiveri i el definia com el més «reconfortant» de la seva existència, ja que li va servir per a afermar la seva fe. Durant els gairebé dos segles que aquest document va romandre ocult i oblidat, l'esfera patriarcal i blanca es va apropiat la figura i la veu d'Hannah Dustan per a vehicular un projecte historiogràfic estructurat al voltant d'un model cultural hegemònic basat en la preeminència de la raça blanca sobre la raça índia i del gènere masculí sobre el femení. Les múltiples versions de la seva experiència posen de manifest la manera com els mites nacionals femenins van estar al servei d'una retòrica política que va justificar la colonització i l'expansionisme nord-americans i que va contribuir a determinar els principals trets característics d'una identitat nacional.

El relat de la gesta d'Hannah Dustan ha fascinat i captivat el públic nord-americà des de 1967 perquè, tal com assenyala Wayne Franklin, aquesta narració suposa una inversió radical de l'ortodox diagrama dels relats de captivitat en l'àmbit de la cultura nord-americana (1997: 112). Encara que Cotton Mather va utilitzar la narració dels turments i les angoixes d'Hannah Dustan com a vehicle d'instrucció moral i d'introspecció personal en perfecta consonància amb l'estereotip purità que presentava les captives dels indis com a dones submises que esperaven un rescat proporcionat pels blancs, també és cert que la seva presentació com una dona valenta, capaç d'aconseguir el seu propi alliberament, no només va transgredir les lleis que regulaven els comportaments tradicionalment reservats per al gènere femení, sinó també els comportaments socialment acceptats per a la raça

blanca. Així doncs, malgrat que Hannah Dustan és, segons la narració de Mather, una heroïna llegendària i un pilar fonamental en l'èpica de la construcció de la nació nord-americana, la seva figura també serà titllada d'amenaçar el mite fundacional de l'expansió territorial, el que residia en una idea de nació erigida al voltant d'una identitat blanca i masculina. En oposició radical a la independència i el paper actiu que sembla caracteritzar les dones de l'època revolucionària, la recreació de l'episodi de Dustan experimenta el procés invers, de manera que es condemnen els aspectes que havien estat admirats en els períodes anteriors. Les versions del mite de Dustan dels escrits de Dwight, Carver i Whittier inicien una tradició que comença a qüestionar l'heroïcitat de l'actuació de la dona, alhora que vehiculen una visió de la història que admet l'existència d'un passat heroic forjat al voltant d'actuacions brutals i moralment repugnants. Finalment, d'altres com ara Nathaniel Hawthorne o Henry David Thoreau van optar per afegir un cert grau de ficció als esdeveniments i convertir-los en un romanç històric (Derounian, 1998: 57) per tal d'intentar relacionar el passat i el present, el mite i la història.

Actualment, resulta sorprenent observar com, malgrat el seu caràcter remot, el mite de la frontera continua formant part del concepte de nació i d'identitat nord-americana. L'any 2007, en un llibre titulat *The Terror Dream. What 9/11 Revealed about America*, Susan Faludi interpretava les reaccions davant els atacs de l'11 de setembre contra les Torres Bessones com una reactivació del mite tradicional nord-americà protagonitzat per l'heroic venjador i la dama en perill, una llegenda encara vigent avui dia quan la nació nord-americana i la seva identitat nacional es veuen "amenaçades" per un "enemic" que, de la mateixa manera que en el passat, no és europeu, ni cristià, i ataca portant la bandera d'una nació no reconeguda. Que aquestes línies serveixin, doncs, per a iniciar un procés de reflexió sobre com els errors del passat haurien d'ajudar-nos a millorar el nostre present.

BIBLIOGRAFIA

- ANDERSON, B. (1991): *Imagined Communities. Reflections on the Origins and Spread of Nationalism*, Nova York, Verso.
- ARNER, R.E. (1973): «The Story of Hannah Duston: Cotton Mather to Thoreau», *American Transcendental Quarterly*, 18, 19-23.
- AXTELL, J. (1975): «The White Indians in Colonial America», dins MANCALL, P.C. i J.H. MERRELL (eds.) (2007): *American Encounters. Natives and Newcomers. From European Contact to Indian Removal, 1500-1850*, Londres, Routledge.
- (1981): *The European and the Indian: Essays in the Ethnohistory of Colonial North America*, Oxford, Oxford University Press.
- BAHBHA, H.K. (ed.) (1990): *Nation and Narration*, Nova York, Routledge.
- BROWN, B. (ed.) (1997): *Reading the West. An Anthology of Dime Westerns*, Boston, Bedford.
- BROWN, H.J. (2004): *Injun Joe's Ghost. The Indian Mixed-Blood in American Writing*, Columbia, University of Missouri Press.
- BURNHAM, M. (1997): *Captivity and Sentiment: Cultural Exchange in American Literature, 1682-1861*, Hanover, N. H., University Press of New England.
- CARROLL, L. (2007): *Rhetorical Drag. Gender Impersonation, Captivity and the Writing of History*, Kent, The Kent State University Press.
- CASTIGLIA, C. (1996): *Bound and Determined: Captivity, Culture-Crossing, and White Womanhood from Mary Rowlandson to Patty Hearst*, Chicago, University of Chicago Press.

- CUTTER, B. (2008): «The Female Indian Killer: Memorialized. Hannah Duston and the Nineteenth-Century Feminization of American Violence», *Journal of Women's History*, 20, 2, 10-33.
- DEROUNIAN-STODOLA, K.Z. i altres (1993): *The Indian Captivity Narrative, 1550-1900*, Nova York, Twayne.
- DEROUNIAN-STODOLA, K.Z. (1998): *Women's Indian Captivity Narratives*, Londres, Penguin.
- DWIGHT, T. (1821): «The Thomas and Hannah Dustin Story», dins «Letter xxxix», *Travels in New England and New York (1821-1822)*, <<http://www.hawthorneinsalem.org/page/11867>>.
- EBERSOLE, G.L. (1995): *Captured by Texts. Puritan to Post-Modern Images of Indian Captivity*, Charlottesville, University Press of Virginia.
- FAERY, R.B. (1999): *Cartographies of Desire. Captivity, Race and Sex in the Shaping of the American Nation*, Norman, University of Oklahoma Press.
- FALUDI, S. (2007): *The Terror Dream. What 9/11 Revealed about America*, Londres, Grove Atlantic.
- FIEDLER, L. (1968): *The Return of the Vanishing American*, Nova York, Stein and Day.
- FITZPATRICK, T. (1991): «The Figure of Captivity: The Cultural Work of the Puritan Captivity Narrative», *American Literary History*, 3, 1-26.
- FRANKLIN, W. (ed.) (1997): «The Bloody Escape of Hannah Dustan: A Cultural Reader», *American Voices, American Lives. A Documentary Reader*, Nova York, Norton, 109-130.
- HESFORD, W. (1977): «“Incessant Tragedies”: A Reading of *A Week on the Concord and Merrimack Rivers*», *ELH*, 44, 3, 515-525.
- HOVDE, C.F. (ed.) (1980): *The Writings of Henry David Thoreau. A Week on the Concord and Merrimack Rivers*, Princeton, Princeton University Press.
- MCCAFFERTY, K. (1994): «Palimpsest of Desire: The Re-Emergence of the American Captivity Narrative as Pulp Romance», *Journal of Popular Culture*, 27, 4, 43-56.
- NAMIAS, J. (1993): *White Captives. Gender and Ethnicity on the American Frontier*, Chapel Hill, The University of North Carolina Press.
- ORTELLS, E. (2003): «Pathos and Ethos: A Study of the Rhetorical Appeals in Women's Indian Captivity Narratives», *Revista de Estudios Norteamericanos*, 9, 81-94.
- RUBIN DORSKY, J. (1991): «The Early American Novel», dins ELLIOT, E. (ed.): *The Columbia History of the American Novel*, Nova York, Columbia University Press.
- SCHUELLER, M.J. i altres (2003): *Messy Beginnings. Postcoloniality and Early American Studies*, New Brunswick, Rutgers University Press.
- SIEMISNKI, G. (1990): «The Puritan Captivity Narrative and the Politics of the American Revolution», *American Quarterly*, 42, 35-56.
- SLOTKIN, R. (1973): *Regeneration Through Violence: The Mythology of the American Frontier, 1600-1860*, Middletown, Wesleyan University Press.
- STRONG, P.T. (1999): *Captive Selves, Captivating Others: the Politics and Poetics of Colonial American Captivity Narratives*, Boulder, Westview Press.
- TOULOUSE, T.A. (2007): *The Captive's Position. Female Narrative, Male Identity, and Royal Authority in Colonial New England*, Filadèlfia, University of Pennsylvania Press.
- VAUGHAN, A.T. i E.W. CLARK (eds.) (1981): *Puritans among the Indians. Accounts of Captivity and Redemption 1676-1724*, Nova York, Garland.
- WHITE, E. (2004): «Early American Nations as Imagined Communities», *American Quarterly*, 56, 1, 49-81.
- WHITFORD, K. (1972): «Hannah Dustin: The Judgement of History», *Essex Institute Historical Collections*, CVIII, 4 (octubre 1972), 304-325.

ANNEX 1: *Una gesta notable; en que Dux Faemina Facti de Magnalia Christi Americana*⁹

El 15 de març de 1697 els salvatges van fer una incursió als afores d'Haverhill i, després d'assassinar i capturar unes 39 persones, van calar foc al voltant de mitja dotzena de cases. Entre tanta confusió, i amb la intenció de dur a terme les seves accions sanguinàries, un grup de temibles indis es va apropar a la casa en què es trobava una dona anomenada Hannah Dustan, que havia romàs al llit durant una setmana després d'haver parit, assistida per la seva nodrissa, Mary Neff, que era vídua. El marit de Dustan es va afanyar a abandonar les seves obligacions fora de casa per a socórrer la seva angoixada família i, un cop va ordenar a set dels seus vuit fills (que tenien entre dos i set anys) que se n'anessin tan ràpid com fos possible cap a alguna guarnició de la població, es va dirigir a informar la seva dona del terrible perill que els amenaçava. Com que ella no podia alçar-se i els violents indis estaven molt a prop, el marit, després d'haver perdut les esperances de poder ajudar-la, se'n va anar corrents rere els seus fills i va decidir que fugiria a cavall amb tot allò que, donada aquella situació extrema, més s'estimava i deixaria la resta de coses a cura de la Divina Providència. Va atrapar els seus fills a unes 220 iardes¹⁰ de la porta, però l'angoixa del seu afecte paternal en aquell moment li va fer impossible poder decidir-se per un d'ells i va prendre la valent decisió de viure i morir amb tots ells. Un grup d'indis el va abastar i, malgrat el foc creuat, es va mantenir amb valentia en la rereguarda dels seu petit exèrcit de nens desarmats, mentre anaven avançant a la velocitat d'un nen de cinc anys, fins que, gràcies a la singular providència de Déu, van arribar a un lloc segur situat a una o dues milles de casa. Mentrestant, però, sobre aquella casa planaven calamitats molt pitjors. La nodrissa, quan intentava escapar amb el noutat, va ser atrapada pels terribles salvatges. Tot just van entrar a la casa, els pelloja, violents, van ordenar a la pobre Dustan que s'alçés del llit immediatament. Totalment esglaiada, va fer el que li havien manat i, asseguda al costat de la xemeneia, mentre el cor li anunciava les expectatives més temibles, va presenciar com els dracs furiosos s'apropriaven tot el que podien endur-se i calaven foc a la casa. Uns dinou o vint indis es van endur les dones i uns deu captius més. No havien avançat gaire quan van estampar el cap del bebè contra un arbre i van matar alguns dels presoners que havien començat a mostrar signes de cansament a causa del penós viatge. Així doncs, els salvatges van clavar les destrals en els seus cervells i van abandonar els seus cadàvers al terra perquè ocells i bèsties se'ls poguessin menjar. No obstant això, i malgrat el seu estat, Dustan (juntament amb la seva nodrissa) va caminar unes dotze milles aquella nit i van seguir els seus nous amos¹¹ durant un llarg viatge d'unes cent cinquanta milles,

⁹ Aquest text correspon a la versió de Cotton Mather de 1702, que va servir com a referent per a totes les recreacions posteriors.

¹⁰ El terme original anglès "rod" fa referència a una mesura de longitud equivalent a cinc iardes i mitja.

¹¹ Els puritans captius dels indis feien servir normalment la paraula "amo" (*master*) per a dirigir-se al seu raptor. Mitjançant la utilització d'aquesta nova expressió, els presoners pretenien traslladar a l'àmbit fronterer el model tradicional amo-servent de la Nova Anglaterra puritana, en la qual els servents formaven part del nucli familiar i el patriarca era anomenat "amo". La relació entre l'amo i el seu servent era semblant a la relació que mantenien pares i fills: mentre que el primer havia de proporcionar als seus criats el tracte més humà possible i els havia d'assegurar l'alimentació, l'allotjament i l'educació més adients, el segon es comprometia a servir amb diligència i lleialtat. Moltes de les narracions d'aquest gènere reflecteixen el malestar dels captius

recorregudes en pocs dies, sense que la seva salut es ressentís per les difícils condicions de la marxa, dels recers, de l'alimentació i de moltes altres tribulacions. Aquestes pobres dones es trobaven, doncs, en mans d'aquells, *les millors mercès dels quals són crueltats*; però Déu, bondadós, que té *tots els cors en les seves pròpies mans*, va sentir els sospirs d'aquestes presoneres i va fer que poguessin aconseguir el favor inesperat de l'Amo que les considerava propietat seva. La família índia estava formada per dotze persones: dos homes forts, tres dones i set nens. I, encara que moltes famílies angleses que no resen les oracions es puguin sentir avergonyides, he de fer públic el que em van assegurar aquestes pobres dones: "Seguint les instruccions que els francesos els havien donat, resaven en família, almenys, tres vegades al dia: al matí, al migdia i a la nit. No permetien als seus fills ni menjar ni dormir sense haver resat les seves oracions. En realitat, aquests idòlatres eren com la resta dels seus Germans Perseguidors més blancs i no toleraven que aquestes pobres dones es retiressin a resar les seves oracions si podien evitar-ho.¹² Malgrat això, aquelles fervents oracions eren l'única cosa que feia agradables o suportables les vides d'aquelles desafortunades dones i, quan les enviaven a realitzar els quefers diaris, tenien l'oportunitat, juntes o separades, de fer com aquella altra Hannah, d'obrir les seves ànimes al Senyor.¹³ Els seus amics devots que es troben entre nosaltres tampoc no es van contenir les súpliques per elles. Ara bé, les dones se sorprenien quan el seu Amo Indi, de tant en tant, quan les veia desanimades, els deia: "Per què us preocupeu? Si el vostre Déu us vol alliberar, ho farà". I, pel que es veu, el nostre Déu va decidir que fos així. Aquesta família índia es dirigia en aquell moment, amb les dues captives (i un jove anglès capturat a Worcester feia un any i mig), a una reunió de salvatges en un lloc que ells anomenaven "ciutat", més enllà de Penacook; i encara van dir a aquestes pobres dones que, quan arribessin a la població en qüestió, les despullarien i les assotarien i patirien els cops de tot un exèrcit d'indis. Van comentar que allò era habitual quan els captius arribaven per primera vegada al poblat i van riure d'alguns anglesos pusil·lànimes que, segons van dir, havien perdut el coneixement a causa dels turments d'aquesta disciplina. Però el 30 d'abril, quan encara es trobaven, potser, a unes cent cinquanta milles del poblat indi, abans de l'alba, quan tot el grup dormia profundament (lector, comprova si no va ser així), una d'aquestes dones va decidir imitar l'acció de Jael sobre Sísara¹⁴ i, com que es trobava en un indret en què cap llei li assegurava la vida, va pensar que tampoc existiria cap llei que li prohibís matar els assassins del seu fill. Va animar la nodrissa i el jove a ajudar-la en la

davant d'allò que ells consideraven un incompliment de les obligacions que corresponien als seus "amos" indis (Vaughan i Clark 1981: 19).

¹² Cotton Mather revela aquí el seu profund anticatolicisme i intenta subratllar el caràcter fanàtic i intransigent dels indis. Els raptors d'Hannah Dustan havien estat convertits al catolicisme pels francesos i complien el ritual de l'oració més fidelment que moltes famílies angleses, però, no obstant això, no permetien pregar a les captives puritanes.

¹³ Una de les dues dones d'Elcanà i mare de Samuel. Anna era estèril i les bromes i vexacions contínues de la seva rival, Peninnaà, la van sumir en una situació de desesperació extrema. Amargada, va decidir obrir la seva ànima a Déu i pregar-li que li concedís un fill. Si la seva pregària feia efecte, Anna es comprometia a entregar el nen al creador, tal com va succeir finalment. Primer Llibre de Samuel, 1.

¹⁴ Jael, dona de Jèber, el quenita, s'ofereix a allotjar el general Sísara i finalment l'assassina. Llibre dels Jutges 4, 11-22. Així doncs, Mather estableix una paral·lelisme entre Jael i Hannah Dustan, dues dones que, inesperadament, contribueixen a la causa de les seves respectives nacions.

seva empresa i, després d'agafar destrals per a fer-ho, van copejar tan acertadament els caps dels seus adormits opressors que cap ni un va poder oposar una resistència efectiva. Els indis es van inclinar, van caure i van jaure als peus d'aquests pobres presoners: als seus peus es van inclinar i van caure; allà on es van desplomar, van morir.¹⁵ Únicament una dona índia, ferida de gravetat, va poder escapar en la foscor. També es va escapar un nen, que havien deixat dormir amb la intenció d'endur-se'l. El nen es va despertar de sobte i va fugir d'aquell desolador escenari. Després d'arrencar les cabelleres dels deu malvats, van aconseguir fugir amb èxit i van cobrar cinquanta lliures de l'Assemblea General de la Província com a recompensa per la seva acció; a més a més, van rebre molts regals dels seus amics íntims com a felicitació; però cap no els va aportar tanta satisfacció com el del Coronel Nicholson, governador de Maryland, el qual, en assabentar-se de la seva acció, els va enviar una mostra molt generosa del seu favor.

¹⁵ En aquesta descripció de l'acció de Dustan contra els indis, Mather parafraseja el versicle 27 del Llibre dels Jutges, 5, en el qual s'adona de l'assassinat de Sísara a mans de Jael.